

Az igazmondó góbé még igazabb kalandjai

(Illyés Gyula: Hetvenhét magyar népmese)

Egyszer csak azon veszem észre magamat, hogy hát az apám házasodni akar, s anyámat akarja elvenni. Azt mondja nekem az apám:

- Eridj a malomba, s örless a lakodalomra kenyérnek valót!

Rajta szegény, kapom én nagy frissen magamat, mint ez a könnyű fickó itt, keresek egy átalvetőt, felviszek a padlásra három tarisznyát, s megtöltök kilenc zsákot olyan dálnoki búzával, mint a makk, s mind a kilencet egyszerre a vállamra villantom, s kiviszem a szekérré.

Kivezetem az ökröket, s bé akarom fogni, de egyik sem talál a régi helyére; mindegyiket a másik helyére vezetem, a csálést a hajs helyére, a hajszot a csálé helyére, s így rendben van. Próbálom a két járompálcát, s hát az sem illik a helyére, dugom egyik helyett a lapát nyelét, másik helyett a kötőrudat, s úgy jól van a dolog.

Elmegyek a malomba, s amikor odaérek, megállítom az ökröket, beleütöm az ostornyelet a földbe, nehogy meginduljanak. Magam pedig bemegyek a malomba, hadd hívjam a molnárt, hogy a búzát segítsen behordani.

Egyetlenegy lelket sem kaptam benn a malomban. Nézek széjjel egy ágy alá s a kemence mögé, hát látom, hogy a kancsó nincs a szegen; abból megtudtam, hogy a malom oda van eprészni. Gondolom, hogy immár, ha ennyibe van, szép békességesen hazavárom; de eszembe jut, hogy nemigen szokása hazasietni, s amíg előjön, én addig meg is öszülhetek, aztán az ökröknek is bajosocska esztendőről esztendőre várakozni, mert nem is hoztam volt nekik, amit enni adjak.

A malom után iramodom hát sebes kutyafuttában a bércre, s hát ott szimatol a bokrok között. Vágok egy istenes jó husángot, döngetni kezdem két oldalba, ahogy csak tőlem lehetett. Még egyszer jól nekihúzom a husángot, s amíg reásújtottam volna, hallom messziről, hogy megrezdül odabent a völgyben, s öröl, zakatol: éppen az én búzámon járja.

Hogy a bércről hamarabb leérjek a völgybe, nekifekvém, s lehingerődzém az oldalon. Utánam mind a fatuskó, amennyi csutak csak volt. Megkívánták tőlem az időtöltést. Nekik nem lett bele semmi bajuk, én is csak egy kicsit ütöttem belé az orromat a lágy mezei sárba, de nem mártottam fel onnét egészen, még ott is elég maradt a helyén. Több baja lett annak a szegény fehér lónak, amelyik ott eddegélt az aljban, mert az tőlünk úgy megijedt, hogy a lábára szorított nyűggel együtt kifutott a világból, s még nem jött vissza manapságig.

Hozzádörgölgetém az orromat a gyephez, mint a tyúk szokott, s elmentem, hadd lássam, az ökrök nem mentek-e el állóhelyükről. S hát az én ostornyelem odafogant a földbe, s akkora fa nőtt belőle, mint a barassai nagy torony.

De annyi fiat költöttek bele a seregélyek, hogy azoknak a csárogásától a malomzúgás nem hallott. Bezzeg megörvendék neki; gondolám, hogy most fogok seregélyfiat eleget. Jól tudtam hágdosni, ahogy csak kellett. Felhágok a fára, dugom a kezemet, s hát nem fér bé a likba, próbálom a fejemet, s hát az jól befér. Teliszedem a keblemet seregélyfiúval. Ki akartam bújni a lyukból, de hát én nem fértem ki; hazafutok, elviszem a fejszét, s kivágom onnét magamat:

De nem tudtam leszállni, mert a fa vastagocska volt, s a fejem is szédült, hanem kiáltottam a molnárnak, hogy vegyen le. A molnár azt gondolta, az a bajom, hogy megehültem, s nekem a fiától molnárpogácsát küldött.

De én a fiúnak olyan erős lúdméreggel mondtam meg, hogy nem efféle bajom van, hogy az egyszeribe elfutott, s hozott egy véka korpát, azt nekem egy pózna végén felnyújtotta.

Én kötelet sodortam belőle, olyant, hogy a malomkövet is fel lehetett volna vele akasztani. Próbálom, leér-e a földig, de hát egyrét nem éri, fogom kétrét, s hát olyan jól leér, hogy még a földön meghajlik. Ereszkedni kezdek rajta, de egy féreg ott fenn, ahol egy ághoz megkötöttem volt, elkerelte, elvágta, s én kötelestől lecseppentem.

De míg a földre érnék, addig a seregélyfiak a kebelemben megtollasodtak, szárnyra keltek, s engem repíteni kezdtek. Mikor az Olt felett repültünk, valami asszonyok ott az Olt felett rongyot mostak, s kiáltozni kezdtek.

“Mit csinál ez a gyerek, hogy úgy tud röpdülni? Ha leesik, éppen az Oltba szottyán, s belehal!” Láttam, hogy mind felém néznek, de a seregélyfiak csárogásától nem tudtam tisztán kivenni, hogy mit kiáltanak. Azt gondoltam, hogy azt kiáltják, hogy oldjam meg az ingem derekát. Én az ingem derekát kiszabadítám a harisnyám szíja alól; avval a seregélyfiak egyszerre a keblemről mind kiduvadának, nekem annyi szárnyam, mind elrepüle, s én az Oltnak kellős közepébe belécsuppanék.

Csuppanásommal az Oltat úgy kicsapám az árkából, hogy az egészen kiloccsant a hegy aljáig. De mikor az árkába visszatarodott, egy kicsi híjával, amit egy gidófalvi szomjú komondor lecselt fel belőle, annyi hal maradt künn utána, hogy a helyet Mánástól Dobojig s Arkostól Angyalosig mind ellepte - még a Szépmezőt is egészen. No, volt ott hal elég. Tizenkét bivalyszekér egy hétig örökké hordta, soha meg nem szűnt, mégsem tudta megkezdeni. De mene egy csóré cigánypurdú Körös-patakról, az mind felszedé a pendelyébe, s elvivé.

De eszembe jut, hogy engem nem játszódni küldtek, hanem örölni. Elindulok arrafelé, ahol az ökrök voltak, hadd lám, mit csinálnak, nem mentek-e el a helyükről. Sokáig mentem, úgyhogy megfáradtam bele. Látok egy réten egy lovat, s reágondolom, hogy ezen könnyen odajutok, ahova kell. Utána indulok, de hát ő engem nem vár meg. Fogom a farkát, egyet fordítok rajta, s magammal szembeállítom, s mondom neki amúgy mirgyilusosan: “Hó! megállj, pityipangós, ne ijedezz!” Megértette a jó szót, megállott, mint a cövek. Megnyergelém a szürkét, felülék a barnára, s úgy elmentem a sárgán, egy lejtőn ki s egy hágón be, hogy a föld is szakadt utánam.

Egyhelyt egy szőlő alatt menék el, s annak a kerítésén belül sok szép ért gyümölcs volt. Megállítam a szürkét, leszállék a barnáról, s megkötém a sárgát a gypűhöz. Próbálom, hogy behágjak, de nem tudék; megmarkolám a hajamat, s annál fogva belódítam magamat. Rázni kezdem a szilvát, hull a dió, szedem a mogyorót, s telirakám a kebelemet.

Erős meleg volt, meg voltam szomjulva, hogy majd megededtem. Látom, hogy ott nem messze vannak valami aratók, s kérdek, hol kaphatnék itt vizet valahol. Azok nekem megmutattak nem messze egy forrást. Odamegyek, de hát befagyott! Eleget akartam a jeget a sarkommal vagy kővel betörni, de nem lehetett, mert a jég lehetett egyaraszos. Hanem kapám a fejemről a koponyámat, s könnyen betörém vele a jeget, vizet meríték véle, s amúgy jót ivám.

Elmenék a kerítéshez, a gypűhöz, hajamnál fogva kilódítam magamat az útra; eloldám a szürkét, felülék a barnára, s úgy elvágaták a sárgán, egy lejtőn ki s egy hágón be, hogy ugyan lógott a hajam belé. Egyhelyt találék két embert, mikor meghaladtam volna őket, utánam azt kiálták: “Te, fiú, hova lett a fejed?” Tapasztom a derékam, hát nincs ott a fejem! Vissza én

avval, sebes kutyavágtában a forráshoz! De hát mit látok? Az én koponyám magát nálam nélkül megunta, s neki csak annyi esze volt, hogy minekutána ottfelejtetem, magának sárból kezét, nyakat, derekat, lábat csinálgatott, s a jégen csúszkálva, sikolándva kaptam meg. Én is meglehetőcskén tudtam sikolándani. Eleget csúszkáltam utána, de ő jobban tudott, mint én, nem tudtam semmilyetképpen megfogni.

Uramisten, mitevő legyek! Merőben megijedtem, hogy fejem nélkül kell csakugyan maradnom. De eszembe jutott valami, s mondám magamban: “Hadd el, koponya, ne vesd magad, mert engem nem vágysz ki! Nem jársz túl rajtam.” Csakhamar sárból egy agarat csináltam, nekiuszítám a koponyának, s az egykettőre elfogá, s szépen előmbe hozta. Én elvettem, feltevém, menék a gyepűhöz, hajamnál fogva kilódítám magamat. Eloldám a szürkét, felülék a barnára, s úgy elmenék a sárgán, egy lejtőn ki s egy hágón be, mint a madár.

Mikor a malomig értem, ott veszem észre, hogy engemet az apám otthon nem győzött várni, keresésemre indult, s hogy nem kapott, siratni kezdett nagy jajszóval: “Jaj, lelkem fiam, hova lettél? Jaj, jaj, miért is küldélek el csak magadra! Jaj, lelkem fiam, most véged neked, valahol elpusztultál!” Amennyit engem apám életemben szidott és korholt, sohasem hittem volna, hogy engemet úgy tudjon sajnálni. Hogy láttam, mi baja van, még távolról hozzászóltam: “Ne búsuljon kend egyet is, apámuram, mert itt vagyok, rossz fejsze nem vész el!”

Meghoztam szegény apámnak a lelkét. A zsákokat a liszttel szekérré raktuk, hazamentünk, s az apám lakodalmát fántosan megünnepeltük. A menyasszony anyám volt, a menyasszonytáncot legelőbb én jártam el vele, s azután jött a sor másokra.

Mikor a lakodalomnak vége lett, mások mind eltakarodtak, s mi otthon maradtunk csak magunkra; s máig is élünk, ha meg nem haltunk.

Én még azután egy esztendőre lettem, mert apámnak igazi törvényes fia vagyok. Szépen felcseperedtem, s ügyes legény lett belőlem.